

Tuksnesis

Daces Copeland un Elisas Freimanas
teksts
Amandas Krūmiņas ilustrācijas

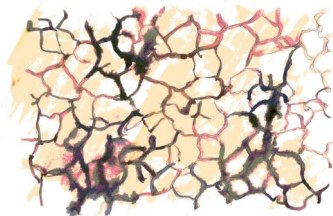
Tuksnesis ir ļoti, ļoti sauss zemes apgabals. Tuksnesī līst ļoti reti. Tuksnesī nolīst mazāk nekā 10 collas (25 cm) lietus gadā.

Dažās vietās ASV gadā nolīst aptuveni 32 collas (813 mm), un Latvijā gadā nolīst ap 26 collām (667 mm) gadā.

Parasti iedomājas, ka tuksnesī ir lielas smilšu kāpas, taču patiesībā tuksnešu virsmas ir ļoti dažādas.

Tuksneša virsma var būt akmeņaina, smilšaina vai pat sniegota.

Uz zemeslodes ir aukstie tuksneši un karstie

tuksneši. Aukstie tuksneši ir klāti ar sniegu vai ledu. Tie atrodami Ziemeļpola un Dienvidpola tuvumā. Arī Himalaju kalnos ir kāds aukstais tuksnesis. Karstie tuksneši lielākoties atrodas tuvu ekvatoram. Karsto tuksnešu virsmas veido smiltis, akmeņi, sālsezeri un pat kalni.

Piemēram, Antarktīdā ir tuksnesis, jo lielākajā daļā Antarktīdas nemaz nav nokrišņu, tur nesnieg. Lielākais smilšu tuksnesis ir Sahāras tuksnesis Āfrikā.

Kāds tuksnesis ir katrā kontinentā.

Mohaves tuksnesis ir viens no četriem Ziemeļamerikas tuksnešiem. Āfrikā ir Sahāras tuksnesis, Kalahari tuksnesis un Namiba tuksnesis. Ķīnā atrodas Gobi tuksnesis un Takla Makana tuksnesis.

Cik lielu daļu zemeslodes tuksneši aizņem? Izpēti pats un izstāsti klasesbiedriem!

Sameklē kartē rakstā pieminētos tuksnešus!

Skolotāju / vecāku lapa

Virsraksts: *Tuksnesis*

Autors: *Dace Copeland un Elisa Freimane*

Ilustrators: *Amanda Krūmiņa*

Līmenis

LIX: 46

Valodas līmenis: B1

Piemērotais vecums: 5. - 8. klase

Vārdu saraksts

Paplašinātais vārdu krājums

akmeņains	<i>rocky</i>
apgabals	<i>region</i>
aptuveni	<i>approximately</i>
centiments (cm)	<i>centimeter</i>
colla	<i>inch</i>
klāt	<i>to cover</i>
kontinents	<i>continent</i>
lielākoties	<i>mostly</i>
noļīst	<i>to rain</i>
rets	<i>rare</i>
smilšaina	<i>sandy</i>
sniegota	<i>snowcovered</i>
tuksnesis	<i>desert</i>
virsmā	<i>surface</i>
zemeslode	<i>the planet (Earth)</i>

Termini

ekvators	<i>equator</i>
nokrišņi	<i>precipitation</i>
sāls ezers	<i>salt lake</i>
smilšu kāpas	<i>sand dunes</i>

Ģeogrāfiskie nosaukumi

Antarktida	<i>Antarctica</i>
Āfrika	<i>Africa</i>
Dienvidpols	<i>South Pole</i>
Gobi tuksnesis	<i>Gobi desert</i>
Himalaju kalni	<i>the Himalayas</i>
Kalahari tuksnesis	<i>Kalahari desert</i>
Ķīna	<i>China</i>
Mohaves tuksnesis	<i>Mojave desert</i>
Namiba tuksnesis	<i>Namib Desert</i>
Sahāras tuksnesis	<i>Sahara desert</i>
Takla Makana tuksnesis	<i>Taklamakan Desert</i>
Ziemeļamerika	<i>North America</i>
Ziemeļpols	<i>North Pole</i>

Pārrunu jautājumi

Pārrunu jautājumi pirms lasīšanas

- Pasaules kartē izpētīt, kā tiek attēlotas dažādas virsmas. Tuksneši parasti ir gaiši brūni.
- Pārrunāt, kur kartē redzami lielākie gaiši brūnie laukumi.
- Izpētīt kartē savas dzīvesvietas apvidu: kādā krāsā tas attēlots?

Pārrunu jautājumi pēc lasīšanas

- Kādā vietā tu vislabprātāk gribētu dzīvot — sausā tuksnesī, sniegainā kalnā, mitrā lietusmežā vai citur? Kāpēc?

Uzdevumi / Darba lapas

1. Pasaules tuksneši - 1. uzdevums
2. Lietvārdi teikumos - 3. uzdevums
3. Collas un centimetri - 5. uzdevums

Rakstu darbi

1. Ģeogrāfiskie nosaukumi un termini - 2. uzdevums
2. Apraksti attēlu! - 4. uzdevums
3. Tuksneša dzīvnieki - 6. uzdevums

Pasaules tuksneši

Tekstā pieminēti daži pasaules tuksneši. Ieraksti tos kartē! Izmanto atlantu vai citu avotu, ja nezini, kur tuksneši atrodas!

Sahāras tuksnesis

Mohaves tuksnesis

Kalahari tuksnesis

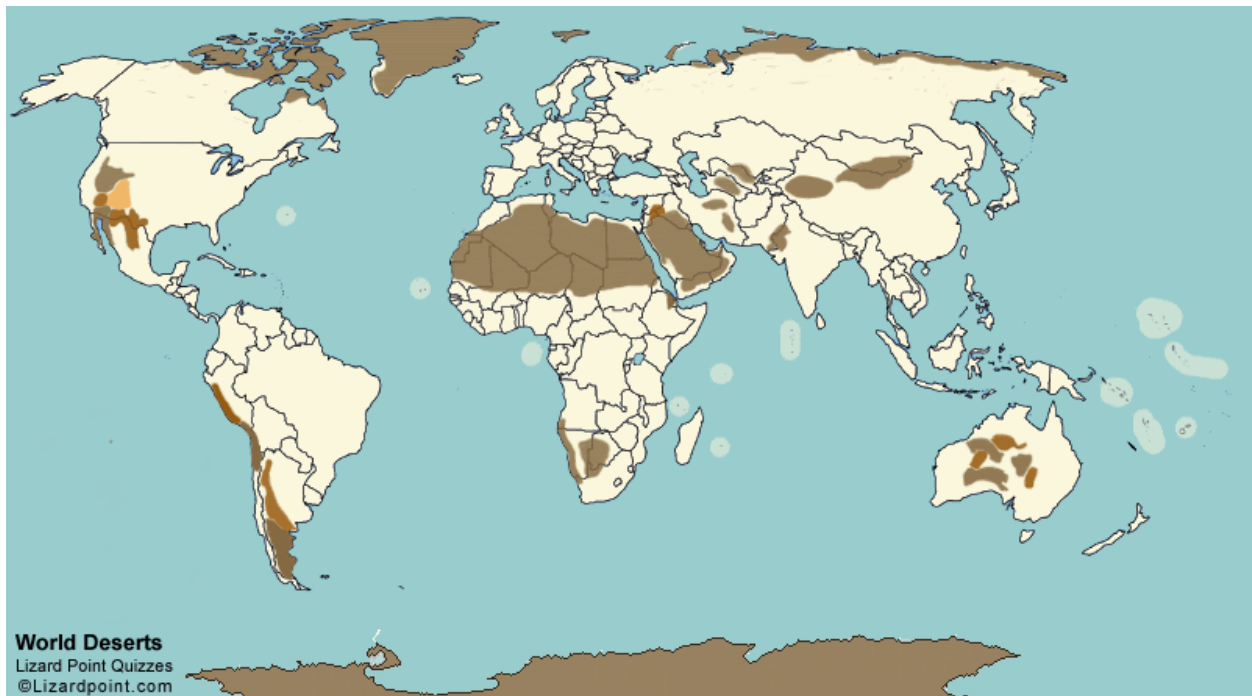
Namiba tuksnesis

Gobi tuksnesis

Takla Makana tuksnesis

Antarktīda

Ja zini kādu citu tuksnesi, ieraksti kartē arī to!

Ģeogrāfiski nosaukumi un termini

Tekstā minētas dažādas dabas parādības. Izmanto vārdu banku, ierakstot vārdus atbilstošajos teikumos! Izmanto vārdus pareizos locījumos!

akmeņains kontinents	Antarktīda nokrišņi	ekvators	Himalaju kalni	kāpas
		Sahāras tuksnesis	smilšains tuksnesis	

(1.) _____ ir ļoti sauss zemes apgabals, kur ļoti reti krīt (2.)

_____, piemēram, lietus vai sniegs.

Uz Zemes ir 7 (3.) _____: Eiropa, Āzija, Āfrika, Austrālija,

Ziemeļamerika, Dienvidamerika un (4.) _____.

Šķiet, ka visos tuksnešos ir smilšu (5.) _____, taču tā nav. Dažu

tuksnešu virsmas nav (6.) _____, bet ir (7.) _____.

Augstu (8.) _____ arī ir aukstais tuksnesis. Karstie tuksneši parasti

atrodas tuvu (9.) _____.

(10.) _____ ir lielākais smilšu tuksnesis.

Lietvārdi teikumos

Vārds **TUKSNESIS** ir lietvārds. To loka tāpat, kā locītu vārdu **BRĀLIS**. Aizpildi tabulu!

KAS? (nominatīvs)	brālis	tuksnesis
KĀ? (ģenitīvs)		
KAM? (datīvs)		
KO? (akuzatīvs)		
KUR? (lokatīvs)		

Ja ir vairāk nekā viens brālis vai viens tuksnesis, arī daudzskaitlī tos loka līdzīgi!
Aizpildi tabulu!

KAS? (nominatīvs)	brāļi	tuksneši
KĀ? (ģenitīvs)		
KAM? (datīvs)		
KO? (akuzatīvs)		
KUR? (lokatīvs)		

Izmanto vārdu TUKSNESIS teikumos! Izdomā, kāds būs pareizais locījums katrā teikumā!

1. Ko var atrast katrā kontinentā? Katrā kontinentā var atrast kādu _____ .
2. Kam reizēm ir akmeņaina virsma? _____ reizēm ir akmeņaina virsma.
3. Kur reti līst? _____ reti līst.
4. Kā virsmu dažkārt veido sālsezeri? _____ virsmu dažkārt veido sālsezeri.
5. Kas ir uz zemeslodes? Uz zemeslodes ir aukstie _____ un karstie _____ .
6. Kā virsma var būt arī smilšaina? _____ virsma var būt arī smilšaina.

Apraksti attēlu!

Attēlā redzams Takla Makana tuksnesis. Īsi apraksti attēlu! Uzraksti, kas attēlots, kādas krāsas redzamas! Kam, tavuprāt, izmanto redzamās ēkas? Kāpēc nepieciešama sēta?

Collas un centimetri

Vairākumā pasaules valstu izmanto metrisko mērīšanas sistēmu. Tikai dažās valstīs, to skaitā arī Amerikas Savienotajās Valstīs, joprojām izmanto imperiālo sistēmu, ko izveidoja Lielbritānijas impērijas laikā.

Kā sauc mērvienības abās sistēmās?

	Metriskajā sistēmā	Saīsinājums	Imperiālajā sistēmā	Saīsinājums
Garums				
	centimetrs	cm	colla	in.
	decimetrs	dm	pēda	ft.
	metrs	m	jards	yd.
	kilometrs	km	jūdze	mi.
Svars				
	miligrams	mg		
	grams	g	unce	oz.
	kilograms	kg	mārciņa	lb.
Tilpums	mililitrs	ml	unce	oz.
	litrs	l	kvarts	qt.
			galons	gal.

Atbildi uz jautājumiem! Apvelc pareizās atbildes burtu!

1. Kas ir *tilpums*?

- A. ļoti raksturīgs;
- B. kopiju skaits;
- C. koka, dzelzs vai akmens pāreja upei;
- D. kāda ķermeņa aizņemtā telpas daļa

2. Kas ir *svars*?

- E. Spēks, ar kādu ķermenis Zemes gravitācijas lauka ietekmē iedarbojas uz balstu;
- F. statīvs, kurā iestiprina svenci;
- G. cilāt, šūpot;
- H. vārdi vai žesti, ko izmanto satiekoties

3. Kas ir *garums*?

- I. līnija virs burta garās skaņas apzīmēšanai;
- J. attālums no viena gala līdz otram;
- K. tāds, kam patīkama garša;
- L. maizes klaipa cietā ārējā kārtā

4. Ko apzīmē ar saīsinājumu *9 km*?

- M. deviņi kilometri;
- N. deviņas jūdzes;
- O. deviņi mililitri;
- P. deviņi galoni

5. Ko apzīmē ar saīsinājumu *3 oz.*?

- Q. trīs onizmetri;
- R. trīs jūdzes;

- S. trīs unces;
- T. trīs mililitri

6. Kas ir garāks par kilometru?

- U. litrs;
- V. jūdze;
- W. metrs;
- X. colla

7. Kas ir vieglāks par gramu?

- Y. kilograms;
- Z. mārciņa;
- AA. miligrams;
- BB. milimetrs

8. Kas ir mazākais tilpums?

- CC. kilolitrs;
- DD. galons;
- EE. litrs;
- FF. mililitrs

Izmanto teksta informāciju! Katram jautājumam būs divas pareizas atbildes!

9. Tuksnesī maz līst. Tuksnesī gadā nolīst:

- GG. 10 collas lietus;
- HH. 5 kilometri lietus;
- II. 100 collas lietus;
- JJ. 25 centimetri lietus

10. Latvijā gadā nolīst aptuveni:

- KK. 667 milimetri lietus;
- LL. 260 collas lietus;
- MM. 26 collas lietus;
- NN. 667 centimetri lietus

Tuksneša dzīvnieki

Uzraksti atbilstošo nosaukumu uz līnijas blakus dzīvnieka attēlam!

antilope	čūska	kamielis	feneks	skorpions
smilšu pele	tarantuls	vabole	ķirzaka	

